

Status quo – nok til en fremtid?

Den demokratiske legitimitet af regionsrådsvalgene kan ikke anfægtes. Valgdeltagelsen var stort set, som den plejer at være. Og endnu vigtigere, så var der ikke flere blanke stemmer end tidligere. Det bliver et helt centralt budskab at få kommunikeret ud til offentligheden i de kommende år, skriver lektor Roger Buch i denne analyse om det netop afholdte valg

At stemmeprocenten ikke styrtdykkede ved regionsrådsvalget 2005 skyldes uden tvivl, at valget blev afholdt samtidig med kommunalvalget. Regionsrådsvalgene druknede ved 2005-valget i de kommunale valgkampe, hvor 'præsidentvalgene' fik stor opmærksomhed, ikke mindst i de største byer som København, Århus og Odense – men også i de 66 nye sammenlagte kommuner.

Allerede undersøgelser fra 1990'erne tydede på, at hvis amts- og kommunalvalg blev adskilt, ville deltagelsen ved amtsrådsvalgene dumpe ned omkring 60 procent mod normalt omkring 70 procent valgdeltagelse. En adskillelse af kommunalvalg og regionsrådsvalg ville uden tvivl give et endnu større fald, dog næppe ned under valgene til Europaparlamentet, som er bundskraberen ved danske valg, men omkring 50 procent valgdeltagelse.

Danskerne er nemlig gode demokrater, og Danmark er det land i Europa, hvor normen om forpligtelsen til at stemme er mest udbredt. Så længere ned end 45-50 procent valgdeltagelse er næppe muligt.

Valgdeltagelsen ved amtsrådsvalgene har faktisk siden kommunalreformen i 1970 altid ligget over kommunalvalgene. Først med omkring to procentpoint og siden med 1,0-1,4 procentpoint ved de seneste syv amtsrådsvalg.

Årsagen hertil har ikke været større interesse for amtspolitik. Men derimod det rent tekniske, at Frederiksberg og Københavns kommuner ikke har været med ved amtsrådsvalgene på grund af deres specielle status som varetagere af både amts-

lige og kommunale opgaver. Specielt Københavns Kommune har en meget lav valgdeltagelse og kombineret med, at kommunen indeholder ni procent af samtlige danskerne, har dette trukket den samlede valgdeltagelse ved kommunalvalget nedad for hele landet.

Mangel på løfter

Ved regionsrådsvalget 2005 blev det regionale niveau i Danmark for første gang landsdækkende og omfattede København og Frederiksberg. Alene derfor kunne man forvente en lavere valgdeltagelse.

På forhånd var der også yderligere bekymring om valgdeltagelsen ved valget til 'Det Nye Danmark'. For det første på grund af uoverskueligheden med de 32 gamle, 66 nye kommuner og fem nye regioner. For det andet på grund af en valgkamp, hvor politikerne var mere end sædvanligt forsigtige med at komme med politiske mål og løfter for de kommende år. Og for det tredje på grund af regionale valgkampe, som druknede i kommunalvalgene.

Valgdeltagelsen ved regionsrådsvalgene i 2005 nåede kun op på 69,4 procent, hvilket er lavt. Men dog ikke mere end at amtsrådsvalgene i 1974 med 64,9 procent og 1989 med 68,8 var lavere. Og dengang altså ved valg, hvor Københavns lave valgdeltagelse ikke var med i valgdeltagelsen for amterne.

Ubegrundet frygt

Der var altså ikke nogen grund til særlig bekymring for valgdeltagelsen. Og netop det, at de kommunale og regionale valg afholdes samtidig,

OM FORFATTEREN

Lektor Roger Buch er en af landets førende kommunalforskere. Til daglig underviser han i samfundsfag på Danmarks Journalisthøjskole i Århus. Han er uddannet cand.scient.pol. fra Aarhus Universitet og tog ph.d. i statskundskab på Odense Universitet. Han har i flere år undervist i statskundskab på Syddansk Universitet og forsket i områder som kommunalpolitik, politiske partier, medier og politik samt strukturreformen. Han er desuden en flittig foredragsholder.

gjorde, at det i virkeligheden var muligheden for mange blanke stemmer, som bekymrede. Heller ikke her var der imidlertid speciel grund til at råbe vagt i gevær. Som det ses i tabel 1, har der siden midten af 1980'erne været en stigende andel blanke stemmer ved de regionale valg. Ved 2005-valget skete der ikke nogen særlig stigning, selv om 4,0 procent blanke er i den høje ende.

Ved kommunalvalgene har tendensen også været stigende og har ved de seneste valg ligger på 1,0-1,4 procent blanke stemmer og 0,3 procent ugyldige stemmer. De kommunale valg ligger altså klart under de regionale valg.

I betragtning af frykten før valget må resultatet målt i valgdeltagelse og blanke stemmer fra et regionalt perspektiv vurderes som tilfredsstillende. Men spørgsmålet er, om der også i et fremadrettet perspektiv er grundlag for at være tilfreds?

Valgdeltagelsen i fremtiden

Den fælles lave valgdeltagelse på under 70 procent kan nemlig i fremtiden blive et fælles problem

for kommuner og regioner. På trods af en række faktorer, som har trukket ned i valgdeltagelsen – forvirring om de nye kommuner og regioner, usædvanligt forsigtige politikere på grund af reformen – har der nemlig også været én faktor, som har trukket deltagelsen opad ved 2005-valget: Ønsket om at støtte sin gamle kommune og sit gamle amt på vejen ind i de nye kommuner og regioner. Denne mobiliseringsfaktor har mange kandidater og partier udnyttet ved at opfordre vælgerne til at stemme og især at stemme på de lokale kandidater. Dette har blandt andet givet sig udtryk i en omfattende brug af den nye mulighed i valgloven for at sætte en stedbetejgnelse på hver kandidat.

Hvis der ses bort fra de 23 lister i Region Hovedstaden, hvoraf ingen havde benyttet den nye mulighed, så havde 70-85 procent af listerne i resten af landet benyttet sig af muligheden. Der har også ved fortidens amts- og kommunalvalg været slået på vigtigheden af 'at stemme lokalt', og i fremtiden vil argumentet uden tvivl også blive flittigt brugt. Men vil det også i 2009 have samme ▷

TABEL 1. BLANKE OG UGYLDIGE STEMMEER VED AMTS- OG REGIONSRÅDSVALG 1970-2005. PCT.

	1970	1974	1978	1981	1985	1989	1993	1997	2001	2005
Blanke	3,4	4,1	3,2	3,4	3,2	3,8	4,0	4,0	3,6	4,0
Andre ugyldige	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3
Ugyldige i alt	3,6	4,4	3,4	3,6	3,4	4,1	4,2	4,3	3,9	4,3

Kilde: Diverse udgaver af Statistiske Efterretninger, samt KMD's valgresultater for 2005

- mobiliserende effekt? Vil valgloven stadig i 2009 have muligheden for stedbetejgnelse? Hvis ikke der sker samme mobilisering som i 2005, kan der være grund til bekymring for valgdeltagelsen.

Erfaringer fra Bornholm

Kigger man til Bornholm, er der dog ingen grund til bekymring. Ved valget i 2005 var der den højeste valgdeltagelse i 25 år ved ordinære kommunalvalg: 78,0 procent. Bornholm havde dog også et ekstraordinært regionsrådsvalg i 2002, hvor valgdeltagelsen var endnu højere: 79,3 procent.

Ved det første valg fik Bornholm et rekordvalg, mens resten af landet ved det første valg fik en lav valgdeltagelse. Bornholm er på mange måder anderledes end resten af landet, og især på et område har Bornholm en oplagt fordel: Mediestrukturen.

Med en regional TV2 station, DR's regionalradio, en stor regional avis samt en række mindre medier har Bornholm en mediestruktur, som både giver en omfattende dækning af bornholmsk politik og – langt vigtigere – giver en samlet fælles offentlig og politisk dagsorden.

Mediestruktur

Dette var netop en stor mangelvare i den regionale valgkamp 2005. I hvor mange regioner kan der siges at have været en fælles offentlig dagsorden? Hvor mange steder var der et egentligt tema i valgkampen – ud over 'præsidentvalget' om formandsposten i regionen og temaet om, at borgerne var meget usikre over for de nye regioner og i mange tilfælde direkte overraskede over, at der var valg til regionsrådet?

I Region Nordjylland har reformen ikke ændret meget i forhold til Nordjyllands Amt, og man er godt dækket ind med både en TV2 regionalstation og DR Nordjylland. På Sjælland passer mediestrukturen godt med de to nye regioner. Region Hovedstaden dækkes af TV2 Lorry/DR København og Region Sjælland dækkes af TV2 Øst/DR Regionalen.

De store problemer ligger i Region Midtjylland og Region Syddanmark, hvor mediestrukturen ikke sikrer en samlet dækning af de nye regioner.

To-tre TV2-regionalstationer og 3-4 DR regionalradioer dækker de nye regioner. De regionale og lokale aviser og ugeblade ændrer heller ikke på, at der ikke eksisterer et fælles medie for hele regionen.

Mandag den 14. november – dagen før valget – samsendte TV2 Østjylland og TV2 Midt-Vest

for første gang og sendte til hele den nye Region Midtjylland under overskriften 'Det sidste ord' om regionsrådsvalget. Dette var på mange måder i sidste øjeblik, at regionen på denne måde kom på dagsordenen. Men 60 minutters udsendelse hvert fjerde år kan ikke sikre regioner i en moderne politisk verden, hvor medier spiller en stor rolle. Problemet er, at medierne ikke af sig selv løser dette problem.

Et uløseligt problem

Der er formentlig hverken i regionerne i DR eller TV2 en vilje til at løse problemet eksempelvis gennem sammensmeltning eller tæt samarbejde internt i radio eller TV eller samarbejde på tværs mellem disse konkurrerende medier.

Man skal næppe heller regne med en løsning fra Folketingets side. Dels på grund af den mediemæssige udvikling med blandt andet privatiseringen af TV2 i horisonten. Og især fordi de regionale medier med stort held kan løfte en anden hovedopgave: dækningen af kommunalpolitikken.

Med reduktionen af kommunerne fra 275 til 98 har de regionale medier oplevet en væsentlig lettelse af deres opgaver fra at dække 30-40 eller flere kommuner til typisk at skulle dække omkring 10 kommuner. Det har gjort det muligt at give en langt bredere dækning af hver enkelt kommune ved valget i 2005 – og i fremtiden.

En fusion af regionale radio- eller TV-stationer ville ødelægge dette klare fremskridt, og et sådant skridt vil være politisk svært at forsvare i en fremtid, hvor kommunerne har øget deres betydning, og regionerne omvendt har mistet 25-30 procent af deres opgaver/økonomi sammenlignet med amterne.

Regionernes egen løsning har allerede været iværksat: betalte reklamekampagner, hvor man i radio, TV, aviser og ugeblade køber plads til reklamer for regionen. Dette er et forståeligt skridt og uden tvivl noget, som vil blive fortsat i de kommende år. Men det kritiske spørgsmål er: om regionerne kan markedsføre sig ud af for det første en grundlæggende uoverensstemmelse mellem den politisk-administrative struktur og mediestrukturen og for det andet regioner, som bliver klart mindre betydningsfulde for borgerne, end amterne har været?

Den sidste olie?

Eller for nu at formulere det mere direkte: er „det sidste ord“ et symbolsk udtryk for første skridt mod den sidste olie – altså regionernes død? Det

var i hvert fald udlægningen i mange medier af en rundspørge, som ugebrevet Mandag Morgen havde lavet blandt landets kommunaldirektører.

En god tredjedel af direktørerne havde en forventning om, at fremtiden ville byde på en nedlæggelse af regioner. Det kan selvfølgelig ikke afvises. Men væsentlige argumenter peger dog i en anden retning. Nemlig det rent praktiske, at kommunerne er alt for små til at varetage opgaven. De 14 amter blev vurderet som værende for små, så 98 kommuner må være alt for små.

En udvej vil være kommunalt samarbejde om opgaven. Men hverken økonomisk, styringsmæssigt eller politisk ser det ud til at være en brugbar vej. Har stigende kommunalt samarbejde ikke netop i de seneste år været brugt som bevis for, at kommunerne har været for små? Og har kommunalt samarbejde ikke netop været kritiseret for at skabe uigennemsigthed, gråzoner o.s.v.?

For mange minefelter

Praktiske argumenter er selvsagt ingen forhindring for politiske løsninger. Og skulle man tro det, så læs blot Kjeld Møller Pedersens bog 'Kommunal medfinansiering af sundhedsvæsenet. En idé på sandgrund?' Har man ikke tid til det, kan man blot udskifte spørgsmålstegnet i titlen med et udråbstegn. Det er populært sagt konklusionen, og det har jo på ingen måde anfægtet medfinansieringssystemets vej gennem Folketinget.

Uanset dette er der også politisk vægtige argumenter imod nedlæggelsen af regionerne. En anden løsning kunne nemlig være en direkte statslig overtagelse af sygehus- og sundhedsområdet. Men her løber man ind i det problem, at det næppe vil være ønskeligt for nutidens og fremtidens folketing, regeringer og ikke mindst sundhedsministre at få det direkte ansvar for sundhedsvæsenet med de mange problembørn: ventelister, den medicinteknologiske udvikling, den stramme økonomi, fejlbehandlinger o.s.v. Det er på mange måder politisk bekvemmeligt med en solid distance til disse politiske minefelter.

En tredje model kunne være noget i stil med den norske løsning med statsligt udpegede professionelle bestyrelser for regionerne, som har det direkte ansvar efter aftale med staten, hvilket kan sikre statslig styring, men med opretholdelse af regionalt ansvar for den praktiske udførelse og nogle af minefelterne. De norske erfaringer er dog umiddelbart ikke overvældende positive. Så hvad er alternativet til de nye regioner? Der er næppe noget særligt attraktivt eller brugbart alternativ, hverken økonomisk, fagligt eller politisk.

Under alle omstændigheder vil der ikke ske større forandringer før tidligst år 2012-13 og formentlig endnu senere, da der skal mindst endnu et valg til – både folketings- og regionsrådsvalg – før der kan røres ved den nye struktur.

Det bedste ud af det

Den demokratiske legitimitet af regionsrådsvalgene kan ikke anfægtes. En valgdeltagelse stor set som den plejer at være, og endnu vigtigere, så var der ikke flere blanke stemmer end tidligere. Det bliver et helt centralt budskab at få kommunikeret til offentligheden i de kommende år, ellers vil (den sande) myte om regionsrådsvalgene, som druknede i kommunalvalgene, blive hele sandheden om valget 2005. Regionsrådsvalget druknede – ikke mindst i medierne – men det betød ikke, at vælgerne vendte ryggen til regionsrådsvalgene. Det bliver svært at få dette budskab ud, ikke mindst på grund af mediestrukturen.

Ellers bliver hovedopgaven at få det bedst mulige ud af strukturreformen, både for de nervøse medarbejdere og for borgerne. Det bliver også en svær opgave.

Kloge vælgere

Det store politiske problem bliver håndteringen af den nye store geografi i forhold til opgaveløsningen. Geografi bliver omdrejningspunkt for de store politiske slagsmål i de nye regioner. Måske mindst i den forholdsvis uforandrede Region Nordjylland og den geografisk mest koncentrerede Region Hovedstaden. Mere specifikt bliver slagsmålene dels om antallet af sygehuse og dels om, hvad der skal foregå på sygehusene.

Regionspolitikere – og reklamekampagnerne – har under valgkampen også talt meget om regional udvikling og trafik, selv om disse områder er marginale i de nye regioners økonomi og reelle politiske handlerum. Er det særligt klogt at give borgerne et indtryk af, at erhvervsudvikling bliver noget stort i regionerne, når det kommer til at udgøre 1/60-del eller 1/70-del eller formentlig endnu mindre af regionernes økonomi?

Det svarer til i statslig sammenhæng at sidestille vigtigheden af Kirkeministeriet med Socialministeriet eller Undervisningsministeriet, fordi de alle tre er ministerier. Det er bedre at give borgerne den pauvre sandhed end at give et forbløffet billede af virkeligheden. Det gennemskuer vælgerne. De er nemlig klogere og mere tænksumme, end vi ofte regner med. Det var vel netop det, de beviste ved ikke at stemme blankt den 15. november – eller var det? □